

# Németh István

## Mini(mális) próza

Helló, Dzsó!

Ne haragudj, hogy zavarlak, még hozzá egy olyan nyelven, amelyiknek talán egy szavát se érted. Meg azért se neheztelj rám, ha majd ezt a telefonhívásomat kinyomtatva is a kezébe veszed s láthatod, hogy még a nevedet se tudtam leírni angol helyesírással. Én, tudod, aj em, egy kis létszámú nép fia vagyok, a te nyelveden hangri, vagy ilyesmi, mégis fel kellett hogy hívjalak, mégpedig a saját nyelvemen, mert én no szipiking inglis, jóllehet már az egész emberiség ezen a nyelven kommunikál, de hát mit csináljak, ha már ilyen botnyelvűnek születtem. Mert, ugye, ha léteznek botfülűek, miért ne lehetnének botnyelvűek is?

Volt egy költőbarátom, s történt vele, amikor még nekünk, jugómagyar, vajdasági, délvidéki magyaroknak is volt tengerünk, abban a régi szép időben történt, hogy költőbarátomat lent a tengerparton megszólította egy angol turista, mire ő bocsánatkérően azt válaszolta, hogy nem tud angolul, mert ő hangri, mire a turista tört a kezében lévő szendvicsből egy darabot, és készségesen átnyújtotta neki. Mert a turista azt hitte, hogy éhes a megszólított. Úgy látszik, az ő nyelvén, amely nyelv a tiéd is, kedves Dzsó, a magyar meg az éhes szóhangzásban közeli, különösen, ha egy angolul nem tudó magyar ember szájából hangzik el.

Persze ma már hasonló eset mind ritkábban fordul elő, lévén, hogy az egész világ ért és beszél angolul, különösen a fiatalok. Ezt, többek között, megköveteli a globalizmus erőteljes térhódítása is. Mert e térhódítás napról napra fokozódik. Épp a napokban hallgattam egy rendkívül perspektivikus fiatalembert, aki a kommunikáció még szélesebb kiterjesztésén fáradozik. Elmondta, többek között, hogy eme téren jelentkező új kifejezések, szavak mind angol nyelven jönnek létre, találódnak ki, magyar megfelelőjük nincs, de nem is érdemes arra törekedni, hogy legyenek, mert az akkora küzdelemmel járna, hogy fölérne egy újabb magyar nyelvújítással. Arra pedig, teszem én hozzá, semmitelen-semmi szükség ebben a nagy fene nyelvi globalizációban, amikor már a háromnapos csecsemők is mind angolul gagyognak szerte a világon.

Helló, hallasz még engem, kedves Dzsó? Kérlek, ne kapcsolod ki a mobilodat, aj moment, kis türelmet kérek még.

Volt egy költőnk, ő is megmártózott az Adriában, ami csak egy lokális tengerecske, de annál gyönyörűbb, különösképpen a partvidéke; ha egyszer bekarnyarodsz a Földközi-tengerbe, kukkants be ide is, nem fogod megbánni. Szóval ez a költőnk nem csak az Adria vizében mártózott meg, de alaposan az anya-

nyelvében is, nagyon szerette a magyar nyelvet, élt-halt érte, nem csoda, ez volt a legmegbízhatóbb nyersanyaga költészetének fölépítéséhez. A magyar nyelv egyik mestere volt. Mestere? Szolgája és imádója! Mindene. De az anyanyelvén kívül más nyelveket is szeretett, el is sajátított belőlük jó néhányat, és ebből a soknyelvűségéből többek között azt a tapasztalatot vonta le, hogy az egyetlen nyelv az anyanyelv, amelyik az embert nem fárasztja ki használat közben. Számára a legszebb tíz magyar szó ez volt:

– Láng, gyöngy, anya, ősz, szűz, kard, csók, vár, szív, sír.

Utóvégre az összeset még ő se sorolhatta föl. Bár a verseiben, prózájában alighanem kísérletet tett erre.

Sajnos nem tudom, kedves Dzsó, hogy a te nyelveden a mi láng szavunk hogyan hangzik, vajon lobog-e, mint a miénk? Sok mindent nem tudok, s már ott tartok, hogy azt is elfelejtettem, amit valaha tudtam.

Egyvalamiről azonban nem volna szabad megfeledkeznünk: ha valamelyik írástudatlan őszünk az idők mélyén nevet tudott volna adni ezeryi bogárnak, fűnek és virágnak, a mai, iskolázott tudós koponyáink se legyenek restek a te nyelveden megszületett szó-csecsemőknek a Kazinczy nyelvéen is megfelelő nevet találni.

Nem tudom, Dzsó, értesz-e engem?

Helló, hallasz még?

Kikapcsoltad. Igazad van. Hiszen amit itt elmondtam, tulajdonképpen nem is neked szántam. Ebben az ügyben talán nem a legmegfelelőbb személyt hívtam föl. Az ENSZ-et, az EU-t vagy direkt a M. T. Akadémiát kellett volna? Zavarban vagyok. Ne csodálkozz ezen, kedves Dzsó, én egy lokális, provinciális, kihalófélben lévő nyelv foglya vagyok.

\*

## Új(vidéki) magyarok

Kényelmesen, ráérősen hárman sétálnak előttem Újvidék főutcáján. Hallgatom, kihallgatom őket. Lépteimet az övékéhez igazítom. Mintha jómagam is kényelmesen, ráérősen sétálnék, báméskodnék. Pedig sürgős dolgom volna, máris kések, a három előttem haladó beszélgetése, a kíváncsiság mérsékeli nekilódult lendületemet.

Nem csoda: az előttem haladó három személy – valószínűleg vidéki nagymama, a helybéli lánya s a minden jel szerint hozzájuk tartozó kisfiú – magyarul beszélget. Magyarul Újvidék szívében! Hangosan, hiszen minden szavukat hallom. A város eme pontján, tehát a szoros központban magyar szót legföljebb akkor hallani, ha a katedrálisnak nevezett katolikus templomból magyar miséről szállingóznak ki a maradék magyar hívek. Ők hárman nem onnan szállingóztak ki, csak úgy besétáltak a városba, talán a vidéken élő nagymama kedvéért, aki leutazott egy-két napra a lányához unokanézés ügyben. Meg-megállva sétálnak, a hátuk mögött haladva én is meg-megállok, mintha először járnék itt, gyönyörködve a színes látnivalókban. Pedig nem a már sokszor látott látnivalókban fűrdetem a

tekintetemet, nem azokban gyönyörködöm, a magyar szavak után kullogok, nem akarva hinni a fülemnek, hogy még ilyen szavak is elhangzanak itt, a város főutcáján, ahol sok-sok évvel ezelőtt még természetes, MAGÁTÓL ÉRTETŐDŐ volt, ha elhangzottak ilyenek. Elképzelem magamban, illetve az a képtelen gondolat ötlök föl bennem, hogy ha száz év múlva valami csoda folytán visszapottyannék ide, vajon hallanék-e itt még magyar szót, melyre rögtön az a válaszom, hogy erre nem kell száz évet várnom, szinte máris, ma is megtapasztalhatom ezt a szitot. Miközben morfondírozásomból az előttem haladó kisfiú erélyes, erőszakos hangja riaszt föl:

– Oda atajok menni!

Megáll az utca közepén, toporzékol, és olyan hangerővel ismételteti, hogy aki akarja, az utca végén is meghallja.

– Oda atajok menni! Oda atajok menni!

S mert a mamája mintha nem is hallaná, a nagymama, a vidéki nagymama hajol le hozzá:

– Hova akarsz menni, nagymama szeme fénye?

– Oda! – mutat hátrafelé a kis hisztérika.

– Hova oda, drága szentem? – guggol le elébe a nagymama, nem is guggol, szinte már térden állva könyörög a megvadult kölyöknek.

Járókelők állnak meg, a fejüket csóválják, a mamát ez szemmel láthatóan nem zavarja, egyáltalán nem zavarja, egy intó mozdulatot se tesz a kis sakál felé, s szégyenletében, hogy egyszülött fia ilyen jeleneteket produkál a nyílt utcán, még csak el se süllyed.

– Oda atajok menni! – ordítja toroka szakadtából a kis haramia, miközben a nagymama két tenyere közé fogja unokája eltorzult arcát, úgy kérdezi:

– De hova? Mondd meg szépen a nagymamának, hogy hova?

Az unoka elbőgi magát:

– A spjiccejőhöz!

– Az micsoda, hol van? – fordul most már a nagymama a lányához.

– Hát a szökőkút, vagy hogy hívják – válaszol duzzogva a mama. – Ott van a katolicska portán. (A terecske neve: Katolikus porta – N. I. megjegyzése.)

Ez már, túlhaladva rajtuk, otthagya őket ütötte meg a fületem. A fületem ütötte meg, mégis mintha főbe kólintottak volna. Mert ami még maradt belőlünk, új(vidéki) magyarokból, ezzé, ilyenné silányult.

Sietve, megszegyenülve hagytam el a színteret. S elhatároztam, írok egy apróságot, a címe azon nyomban meg is fogamzott bennem: Spjiccejő a katolicska portán.

\*

## Kukacos föld

Eső után előbújnak a földigiliszták. Bizonyára nem én vagyok az első, aki ezt észreveszi. Ellepek a betonjárdát, ott pusztulnak el, agyontapossák őket a járókelők. Mondom, nem én vagyok az első, aki ezt látja, a világ azonban halad tovább

a maga útján. A földigilisztáknak eső után nem volna szabad a betonjárdákat választaniuk. Afféle átjáróknak. Számukra a betonjárda a pusztulásba vezet. Ezen morfondírozva született meg bennem egy verssor: Kukac kőre ne kússzon! A magyarázat egyszerű: kukac, giliszta kőbe nem férhatja be magát. S ha mégis kőre kúszik, ott leli halálát. Ha a „verssoromból” kiiktatom a tagadószócskát, akkor a mondat végére a fölkiáltójel helyett kérdőjel teendő: Kukac kőre kússzon? A világért se! Maradjon ott, ahol a helye: az almában, a körtében, a föld mélyében. Így „találmányom” inkább megfelelné szólásmondásnak, mint versornak. Mert ebből a „versből” csak egy sor született. Egyetlen sorhoz pedig ha nem párosul legalább még egy, akkor annak a versnek az a sorsa, mint a kukacnak, aki kőre kúszott.

Persze mondandómnak nem ez a veleje. A „verssorral” utalni szeretnék valamire, szólni az egyedüli, egyetlen értelmes lényhez, az emberhez. Mert hiába mondom én a kerge, kúszó kukacnak, hogy kőre ne kússzon, ha ebből a Teremtés Tökéletessége nem vonja le a tanulságot. Magyarán, hogy fedetlen fővel fálnak ne rohan! Zűrös, zavaros időben. Mert betöröd a fejed. S mégis mennyi közöttünk a ürge felelőtlen. Különösen zűr-zavaros időben. Zengzetes záporok, zivatarok után. Amikor a betonjárdákat ellepik a giliszta.

Így talán már valamelyest érthetőbb és világosabb voltam.

\*

## A nagy herceg

Június 29-én, hétfőn reggel a rádió bejelenti, hogy valamikor a múlt század elején (az évszámot nem jegyeztem meg) ezen a napon született Antoine de Saint-Exupéry. A kis herceg szerzője.

A könyv gerincén gyakran végigfuttatom a szememet, lapjával vízszintesen fekszik egyéb, talpon álló, sorakozó könyvek tetején, így hát nem kell kicsavarni a nyakamat, könnyűszerrel leolvashatom a gerincéről. Antoine de Saint-Exupéry A kis herceg. A saját gerincemen ugyanakkor végigfut valami: még mindig nem vetted a kezébe ezt a remekművet! Így nem is tudod igazán, hogy az-e valójában. Nem győződte meg róla. Ha valaki megemlíti, te is rábólintasz, hogy remekmű, minden meggyőződés nélkül. (Az igazsághoz tartozik azonban, hogy réges-rég, vagy negyven évvel ezelőtt, amikor megvásároltam, belelapoztam, néhány oldalt talán el is olvastam belőle, de azóta vár rám, mint még megannyi remekmű.)

A rádióhír hallatán keményen elhatároztam, hogy ma, tehát az író születésnapján kezembe veszem A kis herceget, s le se teszem addig, míg el nem olvasom.

Kemény elhatározásomat még aznap délután tett követte. Kivonultam az erkélyre s együttömben elolvastam a regényecskét. Csak akkor álltam meg egy lélegzetvételnyre, amikor úgy éreztem, meg kell állnom; meg kell jegyezmem ezt vagy azt a sort, alá kell húznom a könyvből.

Például ezt:

„Szomorú dolog elfelejteni a barátunkat.”

Vagy amikor azt mondja a kis herceg újdonsült barátjának:

„Tudod, az ember, ha olyan nagyon-nagyon szomorú, szereti a naplementéket...”  
Továbbá:

„Olyan titokzatos világ a könnyek országa.”

Egyszer azt mondta egy bölcs király a kis hercegnek:

„Ha egy generálisnak megparancsolnám, hogy változzék tengeri madárrá, és a generális nem engedelmeskednék: ebben nem ő lenne a hibás. *Én lennék a hibás miatt.*” (Aláhúzás: N. I.)

Úgyszintén a bölcs király mondta:

„Magunkon ítékezni sokkal nehezebb, mint másokon. Ha sikerül helyesen ítékezned saját magad fölött, az annak a jele, hogy valódi bölcs vagy.”

Továbbá:

„Aki hiú, az csak a dicséretet hallja meg, soha mást.”

És az egész könyvecske erős tartóoszlopa:

„JÓL CSAK A SZÍVÉVEL LÁT AZ EMBER.”

Nem tudom, gyerekkoromban mely sorokat húzgáltam volna alá. Talán a regény minden sorát? Vagy egyet se? Hiszen akkor még meg se született a könyv, így le se fordíthatták. Ennél sokkal fontosabb, izgalmasabb: ma, amikor jó ideje „rendelkezésre” áll e remekmű, vajon olvassák-e még a gyerekek s tudják-e a felnőttek, hogy jól csak a szívével lát az ember?

\*

## Ká kák

Könyvvásár van Újvidéken a Szerb Nemzeti Színház előtt. Jó néhány sátornyi áruval. Azelőtt a főtéren tartották az ilyen rendezvényeket, most a borfesztivál kiszorította a színház elé. Talán jobban is illik ide. Színház, könyvek, kávézók mind egy rakáson.

Délelőtt tíz óra. A sátrak előtt még nem nagy a forgalom. Tolongás talán délután se lesz. Manapság könyvekért nem túlságosan tolonganak az emberek. Válság van. Nem csupán a gazdaságban és a pénzvilágban, a könyv és az emberek kapcsolatában is. Minek rontani a szemünket az apró betűkkel, amikor széles képernyőről szemlélhetjük a világ eseményeit. Elsuhanóban van felettünk a Gutenberg-galaxis.

Mondom én ezt akkor, amikor hatalmas terített asztalokon kínálja magát a szebbnél szebb, a pazarabbnál pazarabb kiadvány. Elhaladva, meg-megállva a könyvsátrak előtt szinte érzem, miként csorog virtuális intellektuális nyálam a bőséges kínálat láttán. Itt beszerezhetném az összes Nobel-díjast, de hiába tapogatom a zsebeimet, üresek. Úgy látom, azoké is, akik megállnak, sóváran báméskodnak s továbbmennek. Figyelem, míg a sátrak előtt ólalkodom: vásárol-e valaki? Fél óra alatt senki. Egy hölgy főlemel ugyan egy kötetet, belelapoz, megkérdezi az árát, aztán sajnálkozva, szomorúan visszateszi a többi közé, a helyére.

Úgy látszik manapság, amikor gomba módra szaporodnak a kiadók, Könyvet Kiadni Kockázatos, Kalandos, Könnyelmű Kísérlet, Kész Kárhozat,

Komolytalanság, amikor Könyvtárak Könyörögnek Kölcsönzőkért és Kölcsönökért, amikor a Könyvkereskedések Kongnak a Könyvvásárlóktól, sőt íme a Köztéri Könyvvásárok Közönsége is Könyv nélkül Kóborog, mind Kilátástalanabb tehát a Könyvek sorsa, hiába az elvétve fölszakadt sóhaj, ó, hol vagy Királyunk, Könyves Kálmán s te másik, a nagynak távoli unokája, ki elrejtőz Csókán, talán amiatti szégyenedben és bánatodban, hogy erre a sorsra jutott egykori produkciód, a könyv: mintha eltelt volna vele a világ. (A Forum Kiadó egyik volt igazgatójáról van szó – N. I. megjegyzése.)

\*

## Kisebbségi konyhanyelv

Komisz Körülmények Közé Kényszerített Kisebbségi Kommunikációs Képződmény.